

Martin Luther

**Een seer Troostelycke Wt-legginghe/ opt Eerste Capittel des Propheten Zacharja,
Van den Man/ op dat Roode Peert/ onsen Herre Jesu Christo**

[S.l.], [1632]

<http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn810714868>

Druck Freier Zugang

m

4274

Im - 4274.

Ex
Bibliotheca
Academicae
Rostochiensis

Ex. 3
Bibliothek
Universität
Rostock

En seer Troostelycke
Wt-legginghe / opt Eerste
Capittel des Propheten
Zacharja,

Zan den Zan /

op dat Roode Peert /
onsen H E E X E J E S U
C H R I S T O .

(Joan. 5. v. 6. Phil. 1. v. 29.)

*Bibliotheca
Academica
Rostochensis*

Eesai. 63.

Wie ist die daer van Edom compt/met
Koot-farwige Klederen?

Cant. 5. v. 9.

Mijn Vriendt is Wit ende Koot / wi
vercoren onder veel duysenden

4. Eisd. 2. v. 42.

Een kleine anleydinghe / tot
den verstande des Propheten
Zacharijæ :

De Prophete Zacharias, heeft
onder de figure der opbouwinge
des Tweeden Tempels, geprophe-
teert van die opbouwinge der Gemeynte
Christi, des levendigen Tempels Godes /
ende van 't Rycke sijnder Genaden / gelyck
hy dan oock van sijn Toecomste in den
Vleische / ende wat Christus voor een
Coninck soude zyn / gheheel Troostelijck
heeft gheschreven.

Den welcken Godt verwecket heeft /
nae dat de Kinderen Israels, wt de Ba-
byloonsche ghevanckenisse waren gheco-
men / ende nu haer Landt weder ingeno-
men / als sy de Stadt ende den Tempel
hadden angefangen op te bouwen / doch
deur den Heydenen hare gebuyren / oock
deur den Coninck / veel Jaeren / daer an
worden verstooret / dat sie gheheel mat
ende moedeloef worden / ende schier
daerover hadden mogen verzaghen /
daer heeft haer **GODT** in den Tijdt der
noodt ghetroostet / deur den Prophete
Zacharijæ

Zacharja, ende vermaende sie/ datse int
 angevangene Werck des Heeren/an't ge-
 bouw des Tempels ernstelijck souden
 voortvaeren/ beloofft haer oock dat hy
 haer met cracht wilde bystandt doen.

Van dese anderde Bouwinghe des
 Tempels/ende hoe dat Volck / twelck on-
 der den Coninc Ciro hadden angefangen/
 een lange tijdt moften na blyven / (dat
 den Tempel eerst in 46. Jaeren volbracht
 is geworden) vindt ghy int Boeck Esra,
 als oock Daniel te vooren had geprophe-
 teert/dat de Stadt wel weder gebouwet
 soude worden/doch met angst/noot/ende
 droeffenisse. Dat den Propheet Zacharjas
 ende beneffens hem Haggeus, eerst 40.
 Jaer daer na/dat sy te bouwen hadden
 angefangen/ende doen schier alle hoopes-
 ningeweder onder gegaen was / dat gro-
 me gheplaechde hoopfen tot troost van
 Godt verweckt worden/ alsoo vingen sie
 wederom an te Bouwen in den Naeme
 des Heeren. Den Vorste Zerubabel,ende
 den Hoogenpriester Josua, ende met haer
 die Prophten/die hielden an/ ende ster-
 ten sie in den Heere / doe ginc het na de
 belofften Gods/gelyck sy daer van gepro-
 pheteert hadden/dapperlyck voort.

Doch salmen hierby oock gedencken

de getrouwheyt/ lieffde/ ende barmhertts-
 cheyt Godes over de synen/ hoe dat hy oec
 niet altydt so geringe en helpt/ maer te
 voren veel/ dicke maels/ ende wel geproeft
 laet worden/ ende wann eert schier ant en-
 de schijnt te wesen/ als dan bewijst hy syn
 mogentheyt/ op dat men also wete/ dat
 hy de Heere zy/ die helpen kan/ ende dat
 sulx sijn eygen werck sy/ dat oec syn Godt-
 lycke cracht also in der swackheyt recht be-
 kent wert.

Ten anderden sullen wy oec hierby
 des ghelooffs / ja de cracht des woorts
 Gods/ die het Volck gehoorsaemde vly-
 tich waernemen / deur't welck dat Volck
 int gelove opgerichtet / ende met goede
 hopeninge worde gestercket / dattet alle
 vyandlycke ansien des Werelts/ ende alle
 onmogelyckheyt daer onder heeft verach-
 tet ende overwonnen/ daerom solden wy
 ons oec tegen alle anlopinge der Vyand-
 den/ ende des boosen Geestes wapenen /
 met een sterck gelove/ ende dagelycks int
 gelove ons oeffenen/ ende toenemen/ dat
 wy ons alles goets / aller lieffden ende
 getrouwheyt/ hulpe ende bystant/ by den
 anfangen ende vollender des geloofs/ by
 onsen **HEREN** / **Jesu Christo**/ in al-
 len noden hebben te vertoosten.

Ten

Ten derden bevindet sich wt desen wyder / wanneer Godt niet selffs den Bouwmeester is / ende andere onder-Bouwmeesteren an synen Huysse niet en verweeft / dat het gebouw geen en voortgang / veel weyniger een geduyrtigen bestand kan hebben / als ock de Psalm segt : soo die **HEERE** die Stadt niet en bouwet / etc.

Want dat was jimmers een besonder groote cracht Godes dattet selvtge Gebouw soo veel Jaeren was naghebleven ende nu deur vermaninge van twee slechte eenfuldtige Menschen / onangesehen alle Vyantchap der Heydenen / so bestandich solde voortgaen / ende oock so gheluckich worde vollendet / daer wy billick solden een Zela holden / ende by allen dien Godes Raet / Godes Weegen / ende anslagen in der stillicheyt onses herten wel bedencken / ende hem in alles Tydt ende ruymte laten.

Sodane figure der opbouwinge des Jodischen Tempels / is daerna an dat geestelycke Gebouw des Tempels Gods met allen Godes Dienste / ghereetschap / Priesterschap / Conincrycke / ende wat dies alles ware / deur Christum ryckelycken verfullet / alwaer Godt niet alleen

in Christo selfs bouwet / maer oock Apo-
stolen / Propheten / Euangelisten / Her-
ders / ende Leeraers / tot het werck des
Ampts / dat daer dient tot opbouwinghe
des Lichaems Christi heeft gegeven.

Ditselve der Jöden anderde Gebouw
is / Dannoch door Antiochius wederom
verstoort / ende verfallen / also datmen int
gemein nauwelyck wiste / waer den gront
sy gelegen / offte mit wat steenen dieghe-
bouwet / Ja hoe dat ghebouw ghetoon-
t heeft / die op den grond stonde / van wel-
cker verstorninghe / den Prophete Esaias
lange te vooren gepropheteert heeft / daer
hy spreekt / het wert een dach des ghetuy-
mels / ende der verstroyinge ende verwer-
ringhe / een sulcken dach / daer den voor-
hand Juda opgedeckt / ende der reeten an
der Stadt Davids vele gesien worden.

Dewyle ons dan nochtans daer be-
neffens den Bouwmeister (des geestely-
cken Stads ende Tempels) wt genadiger
besoekinghe Godes wat bekent wort / sul-
len wy hem daeromme loff ende danck
seggen / ende voor dat allereerste bidden /
hy wil ock onse herten witsuyveren / ende
tot levendige steenen synes hilligen Tem-
pels recht formeeren / wil hy de reeten we-
der boeten / en syn Huys ock weder uyter-
lyck

Ick te samen voegen (dat is syn volck / het
welcke deur des Werelts grimmige boos-
heyt ende verfolginge / als na der Aposte-
len Tydt geschiet is / dießgelycken ja veel
meer deur Ketteryen / affvall / ende dwa-
linge / so wel als deur de Sonde / ende alle
Godtloosheit / gelyck als ten tyden des
Antichrists / jammerlyck is verwoestet /
ende verstroyt) oprichten / so moet hy
selfs in synen geeste syn handt ant werck
leggen / met onsen doen ist sonder hem
doch verlooren.

Hy moet effen so wel als in den an-
fanc ende tot aller tijdt / Apostelen / ende
Propheten verwecken / ende getrouwe
Arbeyders in synen oogst wtsenden / sal
anders 'tgebouw eenen voortganc beko-
men / ende de Kercke (oft Gemeinte) na der
eersten Apostolischen aerdt Reformieret /
herbouwet / ende versamelt worden.

'Twelck ick te voren / alleen daeromme
heb willen anwysen en vermanen / dat wy
by den Propheten / en der figurere des Li-
chaemelycken Tempels / niet so seer op de
wederbouwinge des anderden Geestely-
cken Tempels sien sullen / wtwendelyck /
als wel op de vervullingge / dewelcke erste-
lyck in Christo / ende deur syne lieve Apo-
stelen / aldaer geschiet is / Ja ock noch by

allen ghelooftgen / deur den Heylighen
Geest geschiet (alwaer die Kercke tot
ten ewigen Gebouw ende Tempel Gods
In den Hemel wordt verset) achtinge sol-
den hebben / daermit wy in den laetsten
Dagen / niet op jeet wtwendichs off toe-
comstich als op Enoch, ende Elias te veel
en hopen / ende daertegen der tegenwoor-
diger genaden / ende des Evangeliums
Christi / met den rechtgeschapen Gods-
dienst / die in den Geest / ende der Waer-
heytis vergeten. Waer te voren / ende
voornamelyck onses eygenen gebouws /
dat is de wedergeboorte / ende vernieu-
winge onses herten / Sielen / ende Consci-
entie, vlytich waernemen / ende Godt
bidden / hy wille veel ghetrouwe Arbey-
ders in synen Vogste wtsenden / also de
H^ERE Christus te bidden heeft bevo-
len. Wy willen nu sien wat den Pro-
phete segt / ende den sin des Geestes / dat
is: Wat Godt met den gesichten / ende
s gene daer in begrepen is / endtlicke heeft
gemennt / soo veel de H^ERE JESUS
(op welken alle Prophecien wysen / ende
deur wten alle Prophecien / recht getich-
et worden) lichts verleent / deselvige la-
ret hem genadelyck gevallen / Amen.

De

9
De Propheet Zacharias

Dat I. Capittel.

In de achtste Maendi / des
anderden Jaers des Konings
Darios, geschiede dit Woort des
Heeren tot Zacharjas, den Soone
Berechia, des Soons Iddo, den Prophee-
te / ende sprack: De Heere is toornich ge-
weest over uwe Vaderen / ende spreekt tot
haer: Alsoo spreekt de Heere Zebaoth:
Weest niet gelyck uwe Vaderen tot wel-
ken de vorige Propheten predickten / ende
spraken: Soo spreekt de Heere Zebaoth:
Keeret u tot my / spreekt de Heere Zebaoth:
Soo wil ic my tot u keeren / ende keert u
af van uwen boosen wegen / ende van u-
wen boosen doen. Maer sy en gehoor-
samen niet / ende en achteden niet op
my / spreekt de Heere. Maer zyn nu u-
we Vaderen / ende hare Propheten? Le-
ven sy noch? Ist niet alsoo dat myne
Woorden / ende myne rechten / die ic de u-
myne Knechten de Propheten ghebodt /
hebben uwe Vaders getroffen? dat sie sich
hebben moeten keeren / en seggen: gelyck
als de Heere Zebaoth voor hadde ons te
doen / daerna dat wy gingen ende deden /
also heeft hy ons oock gedaen.)

Dat Woort des H E E R E N /
 is Christus den Eewigen Soone Gods / het
 welke Woort / dat in den beginne by Godt / en
 Godt was / nu is Vleesch geworden / Godt en
 Mensche een Christus / die alsdoen in den
 Propheten gelyck 1. Pet. 1. staet / so wel als
 naemaels in synen Apostelen heeft gesproocken /
 den Wille Gods heeft vervult / vercondighet /
 ende voortgebracht.

Zacharja, is so veel gesecht / als de gedach-
 tenis / des H E E R E N / Zachar, heet in He-
 breusch gedachtenis / Ja, ein Name Godes.

Berechja, heet de gebenedydinge des Heeren.
 Iddo. 1. Syn getuichenisse / den eenen Na-
 me volgt den anderen / dan so wy des Heeren /
 ende syner weldaet / met danck segginge gedenc-
 ken comt syn gebenedydinge over ons / daerdeur
 wy dan Zacharjas worden / ende vant woort
 ende der Genaden Godes des Heeren tot sy-
 nen loff / crachtich mogen getuichenis / geven.

De H E E R E is toornich geweest /
over uwe Vaderen / &c.

Dat het Woort des H E E R E N in den Pro-
 pheten allethdt an den Toorne Gods anheffet /
 ende daerna in troostelycke belofften / lieffde en
 genade in menget / ock daermede beslynt / is een
 geheymenisse welke de verderffenis der eersten
 Geboorte (de geboorte des Vlesches / die Godt
 Daermet needer slaet / ende den onderganck des
 olden

olden Menschens heeft beduydet / die in der ongehoorsaemhert Godes onder de vermaledysdinge gebooren / ende verloren is / darby dan Godes Woort op een andere Geboorte / nameslyck op de Nieuwe Geboorte des Seestes anwijst / die in Christo soude hervoor komen / welckes ock deur die twee Woorden: Vaderen ende Kinderen / wort angewesen / want daer dat Woort des Heeren alhier spreeckt: Weest niet gelyck uwe Vaderen / welcke niet geboorsaemden / noch achtinge op my hadden / worden de Kinderen daer onder verstanden / ende de Godt maect daermede een onderscheyt / gesmelder tweederleye geboorten / Namelyck des Olden ende Nieuwen Menschens / de Oude wort deur den Vaderen beduyt / de Nieuwe deur den Kinderen.

Daer heen behoort oock de Figure / dat alle eerste Geboorte in Egypten moesten steruē / Item / dat alle Vaderen (twee wtgenomen) in de Woestyne gestoruen sijn / alleen de Kinderen sint int Belooffde Landt gecomen.

De Nieuwe Mensche sold in den Heme comen / niet den ouden / Vleesch ende Bloet kan dat Rycke Gods niet beerven / 1. Corinth. 15. Daeromme spreeckt ock de H E E N E mit den Volcke / als mit den Kinderen der ghevangene Vaders / die wt Jerusalem gevoert / ja als den genen die nu verlosset / en den welcken ghenade was

was

was wederbaren. Hy spreekt/in der Figure
met haer/als met begenadichde Nieuwe Mens-
schen/daer hy spreekt (merck, tot my spreekt
GODT de HEERE, vvelcken men billick
lout' gehoorsam syn.) teert u tot my / het
welcke een diep Woort is / dat het herte soect /
als het dan ock na der eersten Geboor:re ende
tot des Vleesches trachten gienes weges ghe-
schieden en kan.

Alsulcke vry-gemaecte Kinderen der gena-
den/solden in der Waerhent den Tempel des
Heeren bouwen/offte veel meer op den costely-
ken Hoeksteen (Christum / als de levendighe
steen / tot den geestelycken Hynse Gods er-
bouwet worden.

Daeromme moeten wy wel mercken/dewyl-
le de Propheten voll van verborgenheden syn/
dat wy dat oude Jodische Volck / met synen
Besette / Leere / Godsdienstichent ende toebe-
hoorte

De { Jooden } sint Kinderē { des Torens.
Christē } der Genadē.

Als de Schaduwen/ ende dat Beeldt im-
mers op syn plaetse staen laten/waeronder doch
des Cōrpers offt Lichaems/ t welck in Christo
(ende der Waerheyt) is hervor ghetomen /
sint licht des Gelooffs vlytich waernemen/ soo
werden wy den sin des Gecstes in den Pro-
pheten/

pheten/ende hoe alle dingen ons tot leringe is voorgeschreven / haeste / ende lichter konnen vaeten.

De **H E E R E** Zebaoth, is soo veel / de Allmachtige **G O D**t / de **H E E R E** der Crachten offte Heerscharen / ende het staet sulcx niet te vergeeffs / driemael in dese corte spreuke / Names luyck dat geheymenij; der hilligen Drie- Eenichehent an te wyfen / hetwelcke tot de Ware Betekeringe des Sondaers / ende tot de Weder- ghesboorte der Kinderen Gods / mede werckt die **G O D**t deur syn Water / ende Woort / den Vader deur den Soone gebaeret in den **H. Geeste** / keret u tot my / spreekt hy / dienet my / en weest gehoorsame vroome Kinderen / so wil ick my tot u keren / dat is : Ick wil u annemen / in u wonen ende Wandelen / Ick wil u Vader zyn / en ghhy sult myn Soonen ende Dochteren zyn / spreekt de Allmachtige **H E E R E** / 2. Cor. 6.

Also laet **G O D**t den Volcke 3. Maenden te voren de Boete vercondigen / ende sie vermanen / dat sie sich tot den Heere van herten keren / in hem alle haer vertrouwen setten / eer sy wederomme het gebouw des Tempels / een alsulcken groten Werck Godes anfangen / so wilde hy haer helpen / ende den arbeyt haerder handen vorderen / hetwelcke hy dan haest daerna deue Troostelycke gesichten laet anwyfen.

Dergelycken hebben wy **Elai**, 52. daer den

Den Propheet spreekt: Kenniget u / die gy des
 HEEREN gereetschap draecht/want gy en sult
 niet vlende trecken/noch met der vlucht wandel-
 en/Dat is/ gy en sult u voor niemant bevresen /
 Want de HEERE sal voor u heenen trecken /
 ende den Godt Israels sal u versamelen. All-
 suler is / domaels den Volcke/als sy wt Baby-
 lonien trocken na der Stadt Jerusaleem om
 den Tempel wederom op te bouwen / tot sterck-
 hent van Godt beloofft/ het welcke op den wt-
 ganck aller Anderen Gods wt der Sondelhe-
 ker Werelt/ende van de wederbouwinghe des
 Gesteincken Tempels / van de versamelinghe
 der Kercken Christi in der Waerhent wort
 verstaen.

**Waer zyn nu uwe Vaderen / leven de
 Propheten oock noch? &c.**

(De Ioden hebben sicks altoos der Vaderen
 geroemt. Matth.3.ioan.8.)

Alldaer sietmen den onderganck des Ol-
 den Menschens/met synen ongelove / valsche
 Propheten / Leeraers / ende Vervoerders.
 Want Godt en spreekt niet van den rechten
 Propheten/de hy haer hadde toegesonden/maer
 van den Valschen: Waer zyn nu uwe Prophe-
 ten? (Tvveederleye Propheten, Rechte en-
 de Valsche) spreekt hy / die myne wegen
 niet hebben willen bekennen/ noch myne Pro-
 pheten/die ick gesonden hadde annemen/ sy sint
 daer

Daer heen/leven die Propheten(hy meint de valsche Propheten) oock noch? die sie vervoert en haer by haren sondelycken levent ende Afgoderye/veel vrede/ende geluck beloofft hebben.

Derwyle ghy dan siet dat sie syn bedrogen/ende haeres ongehoorsaemheits halven / wt rechtveerdigen Vordeel Gods gestorven/ende verdorven/gelyck sie als den Text volgens mede brengt over haer selffs bekent hebben/ So laetet u een Exempel wesen / weest my ende mynen Woorden gehoorsaem/ &c.

Siet allsulcke/ende diergelycke vermaningen zyn oock ons nu alle wegen van noden/dat wy onsen ouden Mensche jimmer hoe meer wt trecken/ende eenen Nieuwen Mensche de na Godt gerichtet is/antrecken/dat wy van Adam wt de verruckelyckhent/tot Christo in de Geuwichent ylen/ende deur syne genade by hem Geuwich blyven.

Volgt voorts in den Propheete :

Ist niet also dat myne Woorden/ende myne rechten / &c.

Na de Sonden ende Ongehoorsaemhent/volgt de straffe ende dat oordeal Gods/ Want so wie daer valt wt den woorde des Levens/ofte datselve moetwillich van hem stoot/de moet in den doodt blyven Dit is een Figure/dat an den dach des Vordeels/geen Mensche/ weder Godt nochte jemants anders / dan alleenlyck hem

hem selfs / synder verdoemenisse sal durven
 schult geven/ een jeder sal moeten seggen gelyck
 hier geschreven staet : gelyck als de **HEERE**
Zebaoth voor hadde ons te doen / daerna als
 wy gingen ende deden/also heeft hy ons oock
 gedaen / **GODT** is rechtheerdich / ende
Waerachtich zyn alle zyne Gerichten/
 Spreect de Propheet David / een jeder sal
 ontfangen/also hy in synen **Lichaeme** ge-
 handelt heeft/2. Cor. 5.

Nadien nu **GODT** de Allmachtige den Ol-
 den Mensche met synen Ongelove / Wesen /
 Straffe / ende Verdoemenisse in die Figure
 des ongehoorsamen gefanghen en verwornden
 Joodschen Volcks / deur den Propheete ons
 heeft affgebeeldet/betoont in de gesichten op een
 nieuus/hetwelcke deur den Man / die onder die
Mirten hielt/solde hervor comen / dat willen
 wy nu oock wat bedencken/als wyder sal volgen.

In den **Vierenwinichsten** dage des
elfften Maents/welck is den **Maent Ze-**
bath, int anderde Jaer des **Contings Da-**
rios, geschiede dit **Woort** des **Heeren** / tot
Zacharja, den **Soone Berechias**, des **Soons**
Iddo, den **Propheete**/ende sprack / **ick sach**/
 by der nacht/ende liet, een **Man** sat op een
Roor peert/ en hielt **Tusschen de Mirten**
Boomen in den **Beemden** / ende achter
 hem waren **Roode**/ **Bruine**/ ende **Witte**
Peerden/

Peerden/ende ick sprack: Myn **H E R E** /
 wie sijn dese? Doen antwoorde my de **En-**
gel/die in my sprack / ende seyde tot my:
 ick sal u toonen wie dese sijn/ en die **Man**
 die tusschen de **Mirten** hielt/ antwoorde
 ende sprack: dese sint/ die de **Heere** uytge-
 fonden heeft dat **Landt** deur te trecken/
 maer zy antwoorden den **Engel** des **Hee-**
ren/ die onder de **Mirten** hielt/ ende sprac-
 ken: **Wy** sijn deur **Landt** getogen/ ende
 siet/ alle **Landen** sitten stille.

Den Propheet heeft dese Visionen, ofte
 ghesichten in der nacht gehad/ het welck beduy-
 det/ die duysternisse de welke noch voor vogen
 was in den tijdt des **Wets** / eer dat het licht
Christus her voor quam/ ende eer in die herten
 der menschen is dach geworden/ het beduyt oock
 die verborghenheit/welcke onder allsulcke ghe-
 sichten waren verborghen/ daerom dan oock
 desen Propheete / **Ezechiël**,ende **Daniel**, vast
 voor de swaerste Propheeten/om uyt te legghen
 gereeckent worden.

De summa des/ gesichts is/ dat een **Man**
 op eenen **Rooden** peerde holdt/ onder de
Mirten / met veel anderen / die tot hem
foomen/ ende vercondigen hem:dat alle
Landen stille sitten/ ewelck na den boecksta-
 ven niet anders heeft beduyt / dan dat sicc het
Volck niet heeft sullen vreesen/ maer weder

omme/ met eernste anheffen te bouwen/ daer an haer voortaeen ni emant sal konnen verhinderen als tot daer toe was gheschiet. Sulckes heeft Godt deur den Propheete den volcke tot troost laeten anwijfen.

Daer op volghen nu die Figuren/ op de welke siet dan de antwoordt by elcke getal/ nae malkander oock sal vinden.

1. Wie die Mensche zy die daer sittet op eenen Rooden peerde / holdende onder de Nirtten in den Beemde?

2. Wat die Roodde / Bruyne / ende witte peerden beduyden? die achter hem waren / ende hoe zy dat Landt hebben deurgetoogen?

3. Van den Engel die in den Propheete sprack wie dieselvtge zy?

4. Van het Timmersnoet? ende den Huysse Godts dat daer soude ghebouwet worden?

5. Item / van den Steeden / dien het weder soud wel gaen / wat sie beduyden / dewijl de Kercke maer een Stadt is?

6. Wie de 4. Hoornen zyn / die Juda met den Israel / en Jerusalem verstroeyt hebben?

7. Van de 4. Smeeden / die de Zeere aanwees / dat sy die 4. Hoornen sonden afstooten.

Van

Van den Man, op den Roodden Peerde.

I.

Kortlijck daer op te antwoorden/
so is dien Man op dat Rooddepeerde/
onsen Heere ende Salichmaker Jesus Christus,
alhoewel de Hebreuschen seggen/ wt den Pro-
pheete Daniel, dat het den Ertz Engel Michael
zy/den Vorst des volcks Godes/dewelcke doch
oock Christus den Messias is/ dien zy niet er-
kennen/hy is den Hertoch/aller kinderen Godes/
een Vorste over dat Heyr des Heeren/ voor
welcken Josua needer viel/ ende hem anbadt/
den welcken oock Daniel, onder den Naem des
Engels Michael wil verstaen hebben/ als dat
oock Christus der Jooden sonderlijcken eyghent
Engel/ een Boode is/ die haer belooft was.

Maer dat hy in den beemde ofte in den Da-
le/ op eenen Roodden/ ofte bloetfarwigen Peer-
de hielde/ beduydet sijne vernederinge/sijne heyl-
lige Menschweerdige/ soo wel als dat Roodde
Peerdt sijn Cruys ende bloetvergieten heeft bes-
duydet/ daer deur hy allen landen/ jae over de
gantsche Wereldt den vreedde solde te wege bren-
gen/van den welcken oock Paulus secht: daer hy
spreekt: Col. 1. Het is dat welbehaeghen
Godts geweest/ dat in hem alle volheyde
woonde/ op dat alles deur hem versoent
worde/in hem selfs/ het zy op der aerden/

B 2

oft in den Hemel daer mit dat hy vreedde
maecte deur dat bloet an zynen Cruyce
deur sich selfs.

Sulcken verstandt van dat Roode peerdt
bewijst sich ynt den Propheet Jesaia, Esai 63.
daer Christus dermaten wort beschreven dat
sijn gewaet roofterwich/ ende sijn Kleet als
eenes wijnperssen treders is / ick trede de
wijnperffe alleene/ ende daer is niemant
on der de volcken by my/ spreect de Heere.

Zy is om onser missedaets willen ver-
wondet/ ende om onser sonden willen ge-
slagen/ Esai. 53. de straffe licht op hem/ dat
wy vreedde hadden.

Dies tot een teecken / holdet dien Man
onder de Mirten/ t'welck een boom des vrees-
desis/ die Somer ende Winter groenet/ daer
ynt men Most/ ende lieflijcke Olye maect/ van
welckes tacken/ de Romeynen in haere Trium-
phen Cransen ghemaect/ ende is oock in de
versoeninghen deselvige tot vreedde teeckens ge-
bruyckt hebben.

Sulcx heeft Godt deur den Man in den
beemde onder den Mirten willen anwijzen/
namelijck/ de toecomste Christi in den vleesche/
zyn liiden ende bloetvergieten / daer deur het al
solde bevreedicht worden/ in den Hemel ende
op der aerden.

II. Daer op volgt nu/ dat de peerden root/
bruyt/

bruyn/ende wit/welcke dat landt deur to-
ghen/achter hem waeren / ende hem als
haren Hertoch/ende Heyr. voerder anwij-
sen dat alle landen sit sitten/ende in ruste
woonen/het welcke die lieve Apostelen/Mar-
telaren/ende Leraers/ jae alle getungen Christi
beduyden/ dien hy syn eenwigh Euangelium:
(dat Euangelium des vreedes) in aller We-
relt te Predigen heeft uytgesonden/ haer ghe-
luyt/ ofte richtsnoer is in allen Landen uytghe-
gaen/Psal. 19. ende in al de Werelt haere woor-
den/ dewelcke oock alles weder tot den heere
brenghen/ dat is: dat sie in alles alleen op hem
wijzen/ sijne ghenade ende heerlijkheydt ver-
condighen.

De eerste farwe is root / ende bloetfer-
wich/ beduydet Cruys/ ende Lijden/ de ander
farwe bruyn/ tot een teecken dat het liiden haest
solde versachtet worden / ende in een eenwighe
seeckerheydt/in vrede/ ende heerlijkheydt/ver-
keeren/ het welcke de laetste Witte farwe heeft
beduydet/ het welcke een vrolijke farwe/ een
farwe des lichts/ ende der claerheydt is.

Daer by sien wy ten eersten eene onderscheyt
des toestandts tusschen des Wereldts kinderen
ende der kinderen Gods.

De kinderen des Wereldts / sitten alhier
in lust/ vreuchde/ ghemack ende vrede. Die
selwighe sijn Ismael, den welck Abraham met
tijdelijcke gaven afveerdichde. B 3

Daer tegen moeten sicc de kinderen Gods
op deser Wereldt lijden/ ende zyn Iſaac die dat
eeuwighe Vaderlandt beerven. Door den sel-
bigen is een veel beter Werelt/ nieuwen Hemel/
en̄ nieuwe aerde voorbeholden/ daerinne sie met
ruste ende vreuchde eeuwichlijck sullen woonen/
soo daerenteghen des gantschen Wereldts lust
ende vermaeckelijckhent nauwelijcks een oog-
blick en duyrt / wius sonden oock de eeuwighe
Doodt volget.

Wt sulcky neemt den Engel / die onder
de Mirten holdet/ (dat is Christus) oorsae-
ke / Godt den Vader voor sijn volck te bidden/
dat hy haer niet en wil vergeten/ ende nademaek
hy dickwils an ondancbare Menschen/ Lan-
den/ Luyden/ Coninckrijcken/ ende Steeden/
jae alle genoegde/ ruste/ vreedde ende vreuchde
geeft/ so bidde hy dat hy oock sijnen volcke wil-
de een Stadt bouwen/ daerinne zy met vreedde/
ende vreuchde mogen woonen: hy bidde om dat
gebouw der h. Stadt des nieuwen Hemelschen
Jerusalems/ daer Godt selfs in woont/ hetwelck
ke deur dat Lijstijcke Jerusalem ende Tempel
figuereert ende voorgelbdeet was.

Alsoo wort ons den standt aller uytverkoren-
nen afgemalet/ demelcke op deser Wereldt haer-
zen Christo/ den Hertoghe der eeuwichen Sas-
sichent navolgen/ die in den diepen beemde/
dat is/ int dal des Cruyces achter hem staē/ seer
haeste

haeste oock met hem in sijn Goddelijcke glorie ende heerlijkheydt (hoewel deur veel droeffenisse) sullen ingaen.

Dat isset/dat Christus in de vernederinghe daer hy int diepe dal op der aerden/int ampt onser verlossinge was/ op eenen Rooden Peerde wort beschreue: Naer na dat hy deur Cruys ende Lijden worde vollendet/ en met prijs ende eere is gecroont/soo wort hy in heerlijkke kleeden op eenen Witten Peerde/ als een overwinnende **HEERE**/ ende **Continck** in Apocalipsi Johannis ingevoeret/ den welcken dat Hemelsche Heyr op Witte Peerden / anghedaen met witter ende reynere zijden naevolget: hetwelcke alles die twee standen Christi/ namelijk den eersten hier beneden int ampt onser verlossinge/ den anderden nu in den Hemel/ in sijnder glorien/ ende Heerlicheyt/soo wel als sijn tweederleye erkentnisse ons klaerlijck afbeeldet.

Alhier wort ons wederomme dat geheymenis der **S. Drie Eenichheydt** aenghewesen/ **God de Vader**/ daer met dat de Man spreekt: dit sijns/ die den Heere uytghesonden heeft/ de Man is den Soone/ den Mensche/ **Iesus Christus**/ als ghehoort/ het is den Engel die onder de **Wirtten** hieldt / dewelcke in alles den Vader die eere geeft/ twelck is den Heere die hem heeft uytgesonden.

Drie- ful- dic- heyt.	} is }	De Heere	} een Godt		
		die daer		} in vvesen	
		uytsendet			} ghevvelt
		de Man			
opt Rode					
Peert de					
Enghel					
die in den	Vader,	} Heyli- ghe Gheest			
Propheet	} Soone,				
spreect			} is }		

III. De Heylige Geest wort ons beduydet deur den Enghel die in den Propheete spreect/ die de openbaringe der geheymenisse Gods van den Man/ dat is / van Christo neemt/ dewelcke oock dieselve in s, nder Menschweerdige heeft verbult/ ende hervor: ant licht ghebracht / daer van leest Johan. 16. maer wanneer die gene spreect/ Christus) den Geest der waerheydt comen sal/ die sal u in alle waerheydt leyden. Alsoo hy oock alhier den Propheete doet (die een schoolkint des Heyligen Geestes gheweest is) want hy en sal niet van hem selfs spreken/ maer wat dat hy hooren sal/ ende hy salt van den mynen nemen/ spreect de **HEERE** Christus.

Dat is oock/ dat den Enghel tot den Propheete segt: ick wilt u toonen/ ende de Man/ die onder de Mitten hielt / antwoorde/ etc. (hy salt van den mynen nemē) het is de sijne den

ne den Gheest Christi/ jae Christus selfs/ die al
sulcken gheheymentis / den Propheete deur den
H. Geest anwijst.

Nu volget in den Text:

Doe antwoorde de Engel des Heeren/
ende sprack: **H E E R E** Zebaoth, hoe lan-
ge en wilt ghy u dan niet verbarmen over
Jerusalem / ende over de Stadt Juda/
over welke ghy toornich sijt geweest/ dese
t' seventich Jaer? Nae dat de booden Gods
vercondicht hebben/hoe dattet in allen Landen
toestaet ende datter goeden vrede is op aerden/
(hoe wel dat sulcks endlijck op den Eewighen
Sabbath anwijst ende daerhen behoort) neem
nu Christus (deur den Enghel die onder den
Mitten hielt beduydet) dewelcke voek den
Man op dat Roode Peerdt is / vorsaecke
voor sijn volck te bidden/en spreect: **H E E R E**
Zebaoth, hoe langhe en wilt ghy u niet er-
barmen over Jerusalem / ende over die
Steden Juda: als wilde hy seggen: Och myn
Vader/ dewijle ghy alle dingen den Menschenen
te goede hebt geschaepen/ hem voek dat eeuwige
leven te beerven voorgesien hebt/ ende hy doch
deur den boosen geest afgelendet/in uwen toorne
ende ongenade is gekoomen/ jae gestorven/ende
verdorven/ soo erbarmt u doch sijnder/ laet my
hem tot hulpe toomen / dat den armen mensche
met u versoent/ uyt de gevanckenisse des boosen
geestes

geestes vry gemaect/ende tot dersaligen Stadt/
u tot eenen eeuwigen Tempel deur my opgebou
worden. **Siet alhier bin ick / int begin**
des boeckes is van my geschreven/ dat ick
doen sal/ Godt Vader/ uwen wille.

Dat gesichte des Propheten beduydet cort
lijck/ dat Godt de Hemelsche Vader wilde sijn
nen eeuwigen **Soone** Iesum Christum, in de
Wereldt wtsenden / ende hem laeten Mensch
worden / op dat den armen ghevangen mensche
deur hem verlosset/ ende int Rijke der Hemelen
gevoert worde/ den endlijcken wille Gods was/
dat den **Man** op dat **Roode Peerdt** / solde
voor dat volck steruen/hy solde ons uyt der ghes
wanckenisse des hoosen geestes/ der sonden/ des
doodts vry maecten / ende dat eeuwighe leven/
vreedde/ ende vrechde veruerven / hy soude de
Kinderen Gods/ die daer verstroeyt waren/ te
samen brengen.

Sulck's wort in den Prooheete ghepropheteert/
so wel als het in der volghendts des tijds is
geschiedt/ende deur de Apostelen/ ende Engelen
offt booden Godts/dewelcke oppeerden ach
ter den **Man** onder de **Witten** hielden/
deurt Euangelium, tot trost der armen sondaer
ren in aller wereldt is verkondicht / het welcke
doek der Engelen ghesanck mede brengt/ daer zy
na der geboorte Christi songen/Gloria in Excelsis
Deo, prijst zy **Godt** in der **hoochte/vreedde**
op

op aerden/ ende den menschen een goeden wille/ daer op is de kercke ghebouwet/ ende het sijn de kinderen Godts in een versamelt/ uyt de duysternisse int Rijk des Lichts/ int eeuwighen leven versetstet geworden/ het welcke dan oock de verlossinge der Joden ende de opbouwinge des Tempels/ der Stadt Gods/ doemaels heeft beduydet.

In gelycker wijse/ als Godt de almachtige den volcke der Joden/ vrede gaff/ dat zy den sijnlycken Tempel dieste seckerder mochten bouwen/ alsoo beschicktet Godt dat de gemeynste in der eerster kercken oock dan noch vrede hadden/ innerlijck ende uyerlijck/ tot dat den Geestelijcken Tempel sonder veranderinghe worde opgericht/ dat het niemant en mochte beletten/ als Actor 9. staet geschreven: dat de gemeynte den gang Judea/ ende Galilea/ en Samaria/ vrede hadde ende bouwede sijn/ en wandelden in der vreesse des Heeren/ ende waren vervult met den troost des Heylighen Gheestes.

Siet om sulckes/ jae om de opbouwinghe des hynses Godts/ het welcke alle geloovigen sijn/ biddet nu/ als gehoort is/ den Engel des Heeren/ hy biddet voor dat geestelijcke Jerusalem/ ende die steden Juda/ over welcke de Heere Zebaoth tseventich jaer toornich gheweest is.

Dit beduydet het **Middelaerschap des Engels**

Engels des grooten Raets / ende dat hoo-
ge priesters amt Christi voor ons Ioan. 17.
Dewelcke wy 'tseventich jaer / dat is alle de dae-
gen onses geheelen levens / ondert geweldt des
Duyvels / der sonden / ende des doots ghevan-
gen / ende van den leven Godts ontfremdet wa-
ren / (want 'tseventich / is een ghetal der volkoo-
menheydt /) Hebr. 2. Siet daer voor staet Chri-
stus in synen lijden / hy voortreedet ons ende
biddeet voor ons oock noch huyden voor
Godt synen Vader / nadten nu den vrede
is vercondicht in allen landen / daer met
wy in hem opgehoubt werden / ende wassen
mogen tot der gerechtichendt Godts / dies wy in
den Epistelen Pauli, besonder tot den Hebraëen,
veel getuychenisse hebben.

Het beduyden oock die 'tseventich jaeren / dat
noch Jerusalem, noch Iuda, noch de Kercke /
noch dat Christgeloovighe Volck / de gantsche
volcoomene Godtlijcke ruste / ende Salichendt
sullen innemen tot dat 'tseventich Jaer / dat is /
den gheheelen tijdt deser Werelt / vollenbrocht
wort / tot dat het alles vervullet / ende dien Nieu-
wen Eenwighen Sabbath ende Rustdach in
Rijcke Godts volkoomentlijck angaet / daer van
besiet Hebraeor. 4. ende Apocal. cap. 6.

Volgt nu wijder.

Ende de Heere antwoorde den Engel /
die

die in my sprack / vriendelijcke woorden
ende Troostelijcke Woorden.

Die vriendelijcke ende troostelijcke woorden
zyn woorden der ghenaden / ende der versoenin-
ghe / woorden der vergevinghe der sonden / ende
Barmherticheydt Godes / het sijn woorden des
Eeuwigen Levens / om welcke woorden oock de
Propheete David biddet / daer hy spreekt: **O**
Heere laet my vroech hooren uwe genade
ende barmherticheydt / want ic hebbe in
u ghehoopt / van sulcken antwoordt des Hee-
ren / ende wat sijn ghespreck / wat sijne vriend-
lijcke troostelijcke woorden zyn / vinden wy veel
in den Psalmen / als oock David segt: ic wil
hooren wat Godt de Heere in my spreekt /
want hy sal vrede spreekken onder sijn volc
ende sijne Heyligen Psal. 85.

Maer dat Godt die woorden tot den En-
gel spreekt / ende deur den Engel den Prophee-
te antwijst / dat beduyt wederomme die Midde-
linghe Christi, ghelijck dan Godt, niet anders en
spreekt sonder Christum, oock niet niemants en
spreekt / dan in ende deur sijnen Soon Iesum
Christum, soo wel als oock Christus wijder in
den **H. Geest** spreekt / wie daer over Godt / en
sijne vriendelijcke troostelijcke woorden sal hoo-
ren / die moet hem in Christo, ende deur den **H.**
Geest hooren / anders ist alles ongehoort / alle-
ne die Menschhe Iesus Christus is de eenighe
Middelare

Middelaer tuschen God ende den Menschen in den welcken wy goede woorden ende troostelijcke woorden / jae woorden des eeuwigen levens hooren / in sijnen Heyligen Geeste.

Maer wat dan die vriendelijcke / ende troostelijcke woorden zyn geweest / segt wijder den Engel / dat is de H. Geest tot den Propheete / als hyt van den Heere heeft gehoort.

En den Engel die in my sprac / seyde tot my: Vercondicht / ende spreckt: so spreckt de H. G. E. E. Zebaoth, ick hebbe zeer getyert / over Jerusalem / ende Syon / maer ick bin seer toornich over die stolte Heydenen / want ick was maer een weynich toornich / maer sy helpen tot den verderve.

De Heere laet verkondighen / dat hy sich over Jerusalem wilde verbarmen / hy wilde haer liefde en vrientschap bewijzen / haer weder bouwen / ende oprechten / daer deur alle die gheene weder solden ghetroost worden / die over haer ongeval / ende verstooringe belendiget / ende bedroeft sijn geworden / als wilde hy seggen: myn toornichent over Ierusalem, ende Iuda, is maer een liefden toorne geweest / dewelcke geen verdervelijcken schaede en doet / maer boete / ende beteringhe wercket / jae tot den inganck int eeuwighe leven gherencket / (want dat heet nyeren) ick hebbe niet alsoo getoornet / dat ick mijn volck (dat sijn de arme menschen) endelijck wilde verwerpen

pen

pen/ myn Shenade ende Barmherticheydt van
 haer wenden / ick bin niet wt haet / noch vy-
 andtschap toornich geweest/ gelijk de nijdicheyt
 doet/ maer ghelijck een Vader met sijn kinderen
 toornet/ wanneer hy sy ten goeden straffet/ ende
 tuchtiget/ alsoo toorne ick met den mynen/ daer-
 om spreekt hy: ick heb een weynich ghetoornet/
 daer van wijder in den 89. Psalm staet: maer
 op die Heydenē ben ick seer toornich/ want
 hoewel dat ick haer / om mijn volck te
 straffen/ gebruct hebbe/ Esai. 10. soo heb-
 ben zy't doch veel arger gemaectt dan ick
 ghewilt hebbe/ zy hebben niet na mijnen
 wille gehandelt/ noch op my daer tuschen
 niet gesien/ maer dat haere gesocht/ sy heb-
 bent algeheel willen uytmaecten / alles
 verstooren/ ende dat goede metten boosen
 willen verderven / daerom moeten zy de
 Zesse des Kelcks des toornicheyts Godts
 uyt-drincken/ en endtlicck geheel tot niete/
 ja in de eeuwige pijn verdoemt worden.

Van desen leeft wijder Ieremia. 25. daer
 deur dat Jongste Gerichte afghebeeldet is/ van
 twelcke den Propheete heeft gepropheteert/ also
 hem was bevolen: Want alsoo spreekt de
HEERE Zebaoth, ende ghy sult alle dese
 woorden haer Propheeteren / en spreekt
 tot haer: de Heere sal brullē uyt der hoog-
 ten/ ende sijnen Donder hooren laten uyt
 sijn

sijn Heylige Wooninge/ welckers geclanck
(dat is/des laetsten Basuyen geluyt/waer
van leeft 1. Thess. 4.) sal klingen tot ant
eynde des Werelts/de Heere heeft te rech-
ten met den Heydenen/ ende wil met allen
vlesche oordeel ende gericht holden.

Dat heet oock het gericht anfangen an den
Huyse Godts/ ende alsoo de Heere selfs by Ie-
remia segt: In de Stadt die na mynē naem
genoemt is/ vange ick an te plagen/ gelijk
dan die rechtveerdige God die maels den
sijnen/ wanneer sy te vrek ende wilt worden/
dattet vleesch over den Geest heerschen wil/ oock
noch hyden myt hyer / ende liefde straffet / tot
haerder beteringe/daer toe hy Godtloose luyden
als Turcken/ende anderen gebuyckt.

Maer diewijle de Godtloosen niet met be-
schendenhent toe en vaeren/ maer sich selfs daer
met wrecken om haren moettwil te koelen/ ende
maer dapper alles an haer soecken te brengen/ so
wort Godt dan wederom over haer seer vertoo-
rent/ alsoo dat hy den straffer veel scherper / dat
is/ met eeuwigher straffe alhier / ende oock nae-
maels angrijpt/ gelijk als wanneer den Huis-
weerd met den Beesen de Stoove reyn ghe-
veecht heeft/ so werp hy dien in den vuyr-oven/
om geheel te verderven ende onder te gaen/ also
doet Godt met sijne Dordelen/ ofte Gerichten/
welck den veel Historien waere te bewijzen/
want

want gelijk hy deur die van Babylonien, sijn volck den Ioden heeft ghestraffet/ ende zy gheen maete daerin en hielden/ so straffte hy wederomme den Babyloniers, deur die van Persen, ende lietse geheel verdelgen.

De plaetse van tweederley toorne is alhier wel te anmercken.

Den eersten: is der liefden toorne/ een vriendelijcken Vaderlijcken toorne/ (welcke een yver genoemd wort) die dat boose vant goede weet te schenden/ ende met den toorne ende straffe dat goede weet te erholden/ ghelijck den Man met den Wijve/ den Vader met den Kinde/ ende een broeder met den anderen toornet/ alsoo er-toornet oock Godt met den sijnen.

Den anderen toorne is een haet/ ende niets toorne/ die met grimmicheyt / ende met onstuy- micheydt daer in vaert / ende beyde dat goede met den boosen wil verdoerven.

Wt desen kan oock nu wijder verstaen worden/ dat Godt daerom niet en is een anheffer/ ofte anrichter der sonden/ also ettelijcke tot onsen tijden lasterlijck ghelceert hebben / oft hy wel de sijnen deur boose luyden straffet / Godt en is niet een God/ spreekt David, **den een Godt- loos leven behaegt / wie boos is / die en blijft niet voor hem/ so wel als in Godt geens sonde en is / Ioan. 3.** Want den wille Godts doen/ hem ghehoorsaem sijn/ sijne oordelen vol-

Ⓔ

strecken/ de Gerechtigheyt hant-haven/ den boos-
sen straffen en is geen sonde. Maer dat heet
sonde: wanneer den Mensch dat sijne daer on-
dersoeckt/ ende wt engender boose begeerten wat
handelt om sijn naesten te verdoen.

Alsoo en sondicht die Overhendt niet/ wan-
neer zy tot onderholdinghe des ghemeynen vree-
dens/ eenen quaetdoender nae den bevel Godes
straffet / soo weynich als de loden ghesondicht
hebben / doen zy nae den wille Godts de
Hendenen gestraffet/ ende haer om haerder son-
den wille/ mytgeroodet hebben/want Godt had-
det haer bevoolen/ daerom en konde hy oock dat
engen gesoek geenes weegs daer onder verdra-
gen noch lijden/ also wy Iosuae. 7. lesen van den
gheenen die den Golden Mantel/ dat Silver/
ende die Gulden Tonge nam.

Daeromme oft al wel Godt sijne roede dick-
wils wtsreckt / ende de quaeden beweecht om
ons te straffen/ so en doet hy doch niet die sonden
in den sondaer/ maer den boosen Geest beweecht
tot sondighen/ wie daer sondiget/ die is van den
Duyvel/ spreekt Iohannes, 'twelcke Esaias ges-
heel sijn ondeschendet cap. 10, aldaer Godt
spreekt.

W wee Assur, die mynder toornicheyts
roede/ ende mynes grimmicheyts stoek is/
ick wil hem senden teghen een huichelach-
tich volck ende hem bevel doen tegen dat
volck

voldt mynes toorns / dat hijt berove / ende
uytdeele / ende vertrede het / geltick dreck
op der straeten / maer hy en meetet niet als
soo / ende sijn herte en bedencet niet in
sulcker ghestalte / maer sijn herte staet / te
verdelghen / ende uyt te rooden niet wey-
nich volcken.

Siet / int eerste laet het hem aensien als oft
Godt daer beveelt te sondigen / derwyle hy segt /
dat Assur solde het volck berooven / vertreden /
haer dat haere beneemen etc. 'twelck jmmers
sonde / ende tegens de liefde is / maer God maect
hier haer haest een onderschendt / daer hy spieect /
zyn herte en bedencet niet / dat is: hy en siet niet
op myn gherichte / onder desen / dat ick hem ver-
wecke om myn Heerlijckheydt daer mede aen te
wijsen / ende de mynen te straffen / ende my met
der roeden te dienen / 'twelck jae gheen sonde is /
maer sijn herte is grammich / het staet slechts om
te verdervē / hy soect het sijne daer onder / 'twel-
ke Godt niet en wil / ende dat heet sondighen /
daeromme so moeten in de Heylighe Schrifte
alderwegen uyt de leeringhe des Geests Godes /
goet oordeel hebben oft holden.

Alsoo hebben wy nu / hoe Godt de sijnen
dickmaelldeur boosen luyden straffet / ende doch
geen oorsaecke tot de sonden geeft / soo weynich
hy de sonden wil hebben / wy hebben voek / oft hy
al schoon de sonden sijnes volcks met der roeden

te huys soeckt/ ende haere missedaet met plagen/
soo wil hy doch sijne ghenaeude van haer niet af-
wenden.

Alsoo nu wijder volgt:

Daeromme so spreekt de **HEERE**/
Ic wil my weder tot Ierusalem keeren met
Barmherticheyt/ ende myn Huys sal daer
in ghebouwet worden/ spreekt de Heere
Zebaoth, daer toe sal dat timmersnoer in
Ierusalem getogen worden / ende Predickt
wijder ende spreekt / alsoo spreekt de Hee-
re Zebaoth, het sal mynen Steeden weder-
om wel gaen/ ende de Heere sal Zion we-
der troostē/ ende sal Ierusalem weder ver-
kiezen. Dat syn nu de troostelicke / lieffelijcke
woorden / onder welcken ons den Vaderlijcke
straffe Godts/ als ghehoort is/ die verlossinghe
des Menschen/ die opbouwinghe der Kercken/
dat rijcke Christi, ende den stande der eeuwiger
Salicheyt aller mytverkoorenen is gefigureert,
daer van oock by Osea gepropheteert wort/ daer
Godt die Allmachtige spreekt: en ic wil toder
selvige tyt eē verbont met haer makē/ (hy
spreekt vant verbont des Nieuwen Testa-
ments) met den wilden dieren/ met den
voghelen onder den Hemel/ ende met het
gewormte op der aerde/ (dat haer niet en
sal schaden) ende wil Hoogen/ Sweerden/
ende Brijch van den lande wech doen/ en-
de

de wilsse seecker laeten woonen / (int rijcke Christi het welcke een rijck des vreedes is) ick wil dy met my verloven in eeuwticheyt / ick wil dy my (segge ick) vertrouwen in gerechticheydt / ende gerichte / in ghenade ende barmherticheyt / jae int geloove wil ick my dy verlooven / ende ghy sult den Heere bekennen.

Siet / zyn doch dit niet troostelijcke liefselijcke woorden der aldergrootsten beloften / daer deur den armen Mensche met Godt solde vereenbaert ende gelijk als een Bruydt met haeren Bruydegom een lijff / jae een ghebeente is / alsoo soude den mensche in de hoochste liefde ende eenichent met Godt vertrouwet / ende sijne Godtelijcke natuyre deelaftich worden / het welcke oock deur Christum, **dien Man op den Roode Peerde** / die daerom bidde / ende daer op wachtet / rijckelijck is vervult. Eph. 5.

De Stadt Ierusalem beduydet ons de Christelijcke Kercke / daer in dat Huys Godts wort opgehoubet / deur het welcke oock den Nieuwen Mensche / ende een (Nota) jegelijcke Christen geloovige ziele mach verstaen worden.

Alhoewel daer nu een Stadt int algemeyne is / namelijk dat Nieuwe Jerusalem, ende die versameling alle uytvercoorenen Godts / soo zynder doch ooc veel sonderlijcke gemeynten die de Heere an dese ende ander plaetsen versamlet /

als die tot Thessalonica, tot Ephesien, Corinthen, ende dierghelijcken/ dewelcke oock Godt belooft te bouwen / daer hy spreeckt: het sal mynen Steden wederom wel gaen / dat het landt vol Steeden (dat is/vol Kercken ofte gemeynten Christi) sijn sal/de alle samentlicke een Stadt maecten.

Jerusalem die nieuwe Stadt/die van Godt van den Hemel hieraf comt/is de eenige Stadt/het is de Hoofstadt / welcke dan veel andere Steden (dat sijn onderschendelijcke Ghemeynten) onder haer heeft/ in welcken allen een geest onder eenē Hoofde Christo dat regiment holdet/ so wel als ooc dat Hemelsche Jerusalem die eenighe liefste Gemael ende Bruydt is/die deur den Heylighen Geest/haeren Man Christo wort vertrouwet / ende toeberendet / ende het noemt doch Paulus de gemeynte tot Corinthen ooc een Bruydt ende Jonckvrouwe, daer hy spreeckt: **ic hebbe juw vertrouwet eenen manne namelijck Christo, eene reyne Jonckvrouwe daer te stellen/ ja het worden ooc in dē Psalm, veel Jonckvrouwen beschreven/ die de Bruydt met vreuchde/ ende blijtschap/ in des Conincks Palleys naegaen/ dewelcke alle een Lichaem en Tempel Godts beduyden / dewelcke hy hem/ deur Christum uyt sijnen vleesche wil erbouwen ende voortbrengen.**

Volgt nu wijder in den Text:

Daer

Daer toe sal het Timmersnoer / in Ierusalem ghetogen worden.

V. De Geest Godts wil daer met anwijzen / datmen dapperlijck sal bouwen / dat daer veel bouwlanden sijn sullē / ende dattet Timmersnoer niet vijren noch ledich sal liggen / hy spreekt na Timmer ofte Boulanden maniere die een slachlijne / waterpas / winckelhaeck / meedtroede etc. ghebruycken / wanneer sy een gebouw oprichten willen / het welcke (van het meetsnoer comt meer int anderde Capittel ende Apoc. II.) meet oft timmersnoer / by den gebouwte der geestelijken Stadt Godts / niet anders dan een geestelijck oordeel / ende richtschendt wil beduyden / daer deur geestelijcke handelingen / geestelijc gerichtet / jae een jegelijck op sijn plaetse gestelt / ende na anwijfinge des Heiligen Geestes gheordineert worde / het welck die alderhoochste kunst is / ghelijck dan by eenen lichaemelijcken gebouwte een goede Meesterschap daer toe wil behooren / datmen alle dinghen recht weete af te meeten / te erweghen ende te ordinieren / anders wanneermen ten eersten niet alle dinck wilde afmeetē / jae oock sonder ordeninghe de eene materie voor de ander ghebruycken / wat solde wel voor een huys daer uyt worden.

Also veel te meer by dat gebouw des geestelijken Huiyses Godts / daer alle dinghen haere ordinantie / haer 'tsamenvoeginghe / richtsnoer /

maete ende afteeckeninge ynt Godes geest moes-
ten hebben/ deshalven dan an den Tempel Go-
des / sonder den H. Geest niets bestandichs/
noch geduyrichlijcks/ jae niet goets kan ghebou-
wet worden. Het overige wat noch hier van ofte
by te seggen waere/ is nu wijder lichtlijck ynt te
reeckenen.

Volgt nu wijder in den Propheete:

Ende ic̄ hief myne ooghen op / ende
sach / ende siet : Daer waren vier hoornen /
ende ic̄ sprack tot den Enghel die met my
sprack : Wie sijn dese? hy sprack tot my het
sijn die vier hoornen / die juda met oock
Israël, ende Jerusalem verstroeyt hebben/
ende de Heere wees my / vier Smeeden/
(de Zurichsehe text segt / vier Timmerluyde)
Doen sprack ic̄ : Wat willen die maecten?
hy sprack : Die vier hoorens die juda also
verstroeyt hebben / dat niemant syn hoof-
heeft moghen ophessen / om dieselvighen
afschreckē / sijn dese gekomen / dat zy dat
hooren der Heydenē afstoten dewelcke dat
hoorn over dat landt juda opgheheven /
dat selve te verstroeyen.

Dit is een ander gesichte, vvelckes
tvvederleye anvijst.

Ten eersten ——— vier Hoornen
Ten anderden ——— vier Smeeden:
Die alsulcke Hoornen sonden te slaen.

Alhoewel

Alhoewel nu sulcke gesichte soo wel als dat
 voorighe ten eersten verschrickelijck is / dat sicc
 oock den Propheete daer voor ontfettet heeft/
 daer hy spreeckt : Wie sijn dese ? soo wortet
 doch daer nae ganz liefsijck ende troostelijck/
 want den Propheete sach maer alleenlijck die 4.
Hoornen / de 4. **Smeeden** sach hy niet / tot
 datse hem de Heere aenwees.

De opheffinge der oogen des Propheeten/
 wijst ons aen/ den gheestelijcken verstandt ende
 die opheffinge des ghemoets in Godt/ tot de er-
 tentenisse sijnder geheymenissen / daer van oock
 David seght/ **ic hebbe myne ooghen op tot**
den Bergen/ van daer sal myn hulpe koo-
men etc. Psal. 121.

VI. Nu dit gesichte lecht den Engel selfs unt/
 dat het sijn de vyanden des volcks Godes/daer
 hy spreeckt: **Het sijn die vier Hoornen/ die**
Iuda, met oock Israel, ende Jerusalem ver-
stroeyt hebben/ hy meent niet alleene het ver-
 leeden/ maer na Propheetische aert oock dat toes-
 comstighē/jae alles wat sicc tegen de opbouwins-
 ghe des rijckes Godes / ende teghen sijn volck
 solde leggē/ als het ooc is noch hundiges daegs

Dat dan nu **Hoornen** in de 5. Schrift/
Kontinckrijcken/ heerschappien/ sterckte/ ende
 geweldt hieten/ is openbaer unt Daniel 7. ende
 Apocal. 1. en 17. oock in de Psalmen van Chri-
 sto, Psalm. 92. en 111. **Syn Hoorn/** geweld/
 macht

macht ende Coninckrijcke / wort verhooght
 in glorien / Item anders waer / de Heere
 heeft Zion vercooren / ende daer selfs sal op-
 opgaen dat Hoorn Davids, (dat is / dat rijcke
 Christi) Psal. 132. *ick hebbe mynen Christo
 een Lanteerne toegerticht / sijne vyanden
 wil ick met schande becleeden / maer over
 hem sal bloeyē sijn Croone.* Daer van heb-
 ben wy oock in den Loffgesanck Zachariae daer
 hy spreeckt / gebenedijdt zy de Heere Israels,
 want hy heeft besocht / ende verlost sijn
 volck / ende heeft opghericht / dat Hoorn
 des Heyls in den Huysse Davids sijnes die-
 naers. Het welcke alles op dat gheweldighe
 seuwige Coninckrijcke Christi heeft gewesen.

So hebben nu die 4 Hoornen aldaer inder
 Figuren 4. Coninckrijcken beduydet / namelijc
 de persē, Babyloniers, Grieckē, en Romeynē,
 die dat Figurelijcke volc Gods den Joden plaeg-
 den / ende verstroeyden / welcke Hoornen sicc
 dan selfs endtlijck afghestooten hebben / dat het
 eene rijcke vant ander ingenomen ende verstoort
 is / de Babiloniers van den Persen, de Persen
 sijn van den Griecken, naemelijck den grooten
 Alexander, overwonnen / de Griecken sijn van
 de Romeynen ondert jock gecomen so sijn oock
 de Romeynen onder sich self oneenich / gedeelt /
 ende verstoort / daermit het rijcke alleen op Chri-
 stum quame / ende hy een gheduyrich Coninck,

eet

een Coninck aller Coningen, een **HEER**
 aller Heeren waere / ende eeuwichlijck bleef /
 Apoc. 19. alsoo voek Daniel van sulcx ghepro-
 pheteert heeft / want hy is den steen van den
 Berge sonder handen afgescheurt / die dat
Iser / Metael / Sulver / ende Goldt heeft
 te groest / dewelcke tot een grooten Berch
 is gheworden / die de gantsche Wereldt
 heeft vervult / Dan. 2.

Al sulcke **†** vier Hoorens heeft ons de Hee-
 re int Euangelium deur de vier Winden ende
 de Propheet Daniel deur vier dieren anghewe-
 sen deur twelcke dan voek vier sonderlijcke ghes-
 deelthenden des volcks ghedundet worden / die
 den Israel Gods solden verstroeyen / ende dat
 gebouw des Nieuwen Jerusalems verhinderen
 en verstooren / tegen welcke Godt de Heere vier
bouwluyden (want **Smeede** heetē in der He-
 breuscher spraecke allerleye **Werckluyden**)
 belooft te verwecken / die immer soo sterck / ende
 stercker te bouwen ende den tegengheweldt / met
 Godes cracht te wederstaen / als de gene tot het
 breecken sijn solden. Alsoo troostet Godt sijne
 kinderen / het is jaec een genadigen / vriendelijcken
 Godt / wel dien diet geloofst / en ter herten neemt /
† (4 Hoornen verstooren ende verstroeyen
 Juda, 4 Bouwluyden soldent vveder an-
 richten ende versamlen.

Doch in eender **Somma** / soo beduyden
 ons

ons de vier Hoornen onder de Figurē der vier geweldige Conincrijcken, die vier Deelen des Wereldts / jae de ganze Wereldt / also te spreken / welcke sich tegē Christum, tegen sijn rijcke / ende tegen allen kinderen Gods opleenen / daer van oock de Heere in den Evangelio segt: daer hy spreekt / Mat. 11. Luc. 16. van den dagen Joannis des Doopers tot hter toe / lijdt dat Hemeltijcke geweldt / ende de geweldigen willent verscheyren / jederman ver-soeckt sich daer an / de gheheele Wereldt oeffent haren gewelt daer an / dat het rijcke Christi, ende sijne erkentenisse worde onder gedruckt / ghelijck het siet oock ter tijdt der Apostelen oogenschijnlijck / so wel oock daer nae immer heeft bewesen / maer het is alles te vergeefs / den raedt Godes moet bestaen / ende wat hy beslooten heeft / dat moet endtlijck voortgaen / jae het is lichter / spreekt de Heere / nae de voorgaende woorden / dat Hemel ende aerde vergaen / dan dat een tijtel vant ghesette valle / dat is an den wille Godts / die in der Wet ende in den Pro-pheeten is vercondicht.

VII. Tegen alsuleken gheweldt der Wereldt heeft den Heere sijn Evangelium, dat een cracht Godes is / om sijn eeuwighe Hemelrijck te bouwen hier voor: an dat licht gebracht.

Also worden deur die vier Smeeden de 4 Evangelisten, ofte dat eeuwighe Evangelium,
deur

deur dieselvige beschreven/ jae aller Apostolische
 Leeraers/ die van God yntgesonden sijn/ ende
 in der cracht Godes leeren/ ons beduydet/ deur
 welcker geestelycke wapenen de vier Hoornen/
 des Satanischen geweldts/ welke sict tegen dat
 rijcke Christi opleenen / afghewendet/ ende alle
 Godtloosichent wort verplet / verschrecket ende
 afghereten/ als oock Paulus den Smidt / en-
 de Werckman Godes / diens Waepenen ynt
 der Hemelscher Harnasch-kamer her quaemen
 (Ephes. 6.) van al sulckes wyelyck heeft geschre-
 ven daer hy spreekt: de Wapenen van onse
 Ridderchap en sijn niet vleeschelijc/maer
 machtich voor Godt/ om te verstooren de
 vasticheyden / daer mede wy verstooren
 de anslagen ende alle hoocheyden die sict
 verheffen tegen de Kennisse Gods/ etc.

Dat sijn nu die vier Smeeden/ dewelcke
 tot een wederstandt/ ende tot afrijtinge der vier
 Hoornen/ den Propheete sijn getoont. Etlijcke
 seggen/het zyn vier geweldige Engelen/doch het
 is alles den gewelt ende cracht Godes/ dewel-
 ke tot dier tijdt den Joden tot de wederopbou-
 winge der Stadt ende des Tempels (op dat haer
 niemants daer aen solde verhinderen) worde bes-
 looft/so wel als oock sulcken Godlijcken bystand
 in die opbouwinge der levendigen Stadt/ ende
 Tempels Godts/ dat is des Rijcks Christi te
 tijdt der Apostelen sict machtich heeft bewesen/
 alsoo

also het oock noch geschieden kan/ welcke cracht
Godes in summa niet anders is/ dan den Hee-
re Christus in den h. Geeste.

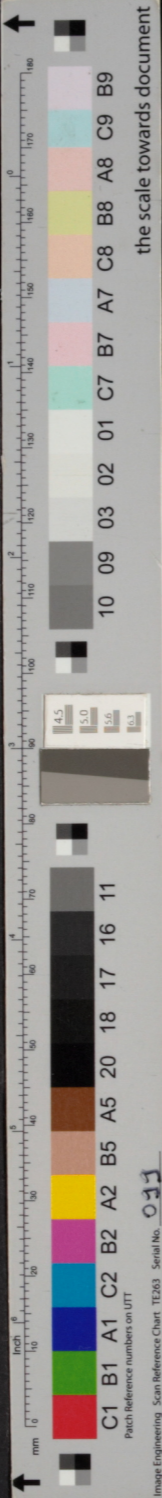
Alsoo hebben wy nu: hoe deur den **Man**
op den **Rooden Peerde** (Zachar. 1.) Christus
in sijnen **Lijden**/ ende **Cruysant** / soo wel als
deur dien op den **Witten Peerde** (Apoc. 19)
Christus in sijnder **Hemelscher Glorie** en Heer-
lijckheydt / ons is voorghebeeldet / ende dat hy
deur **Cruys** ende **Lijden** in sijn **Glorte** ende
Heerlijckheydt is inghegaen / ghecroont
met prijs ende eere Luc. 24. Heb. 2.

Willen wy hem nu met den **Hemelschen**
Heyre op **Witte Peerden** navolgen in blijde-
schap ende vreuchde met Christo eeuwich Tri-
umpheeren. Soo moeten wy te vooren oock als
hier dat **Roode Peerd** berijden/ dat is/ sijn-
nes **Lijdens**/ **Cruys**/ ende droeffnisse deel-
achtich worden. Dat is jae gewislijck waer/
spreeckt Paulus, zyn wy met Christo gestor-
ven/ soo sullen wy met hem leven/ **Lijden**
wy met Christo so sullen wy met hem regie-
ren ist dat wy hem verlooehenē/ so sal hy
ons oock verlooehenē/ 2. Thimoth. 2. hem
hy alleen **Triumph**/ **Victorie**/ **Loff**/ **Prijs** ende
Eere met **Godt** sijnen **Vader** ende den **Heylig-**
ghen Geeste eeuwichlijck / Amen.

S I N I S.

DEn Leefser mach weeten/van de
heercomste deses tractaets, dat
het eerstmaels deur een Liefhebber
der Godlijcker waerhent/een geleert
Godvruchtich Man geschreven is/
ende int Hoochdunys gedruckt/Anno
1547. ende nu cortelijcks (deur lief-
de/tot meerder Christgeloviger stich-
tinghe/ ende vertroostinghe) unt die
Hoochdunysche in de Nederdunysche
spraecke overgeset / in welke het nu
ten eerstenmael is ghedruckt Anno
1632.

*Ex Bibliotheca
Academica
Rostockensis*

Deerde. 45

iae aller Apostolische
tgesonden sijn/ende
ons beduydet/deur
de vier Hoornen/
welcke siet tegen dat
hewendet/ ende alle
et / verschrecket ende
s den Smidt / en
iens Waepenen int
-kamer her quaemen
nyelick heeft geschre
Dapenen van onse
vleescheltic/maer
n te verstooren de
de wy verstooren
oocheyden die siet
isse Gods/ etc.

smeeden/ dewelcke
t afrijtinge der vier
sijn getoont. Etlijcke
ze Engelen/doch hel
cht Godes/ dewelc
tot de wederopbou
empels (op dat haer
hinderen) worde bes
Godlijcken bystant
digen Stadt/ ende
s Rijcks Christi ter
htich heeft bewesen/
alsoo